# Welke factoren van extra ondersteuning zorgen voor leergroei op cognitieve vakken bij zwakke leerlingen in de bovenbouw van een basisschool?

Beantwoord door Karin Hoogeveen (kennismakelaar Kennisrotonde).

Mei 2024

KR. 1852

## Kort antwoord

Extra ondersteuning kan voor leergroei zorgen mits het specifiek gericht is op de achterstand of leerproblemen van een leerling; de kwaliteit van de uitvoering hoog is; een leerkracht (of eventueel een goed getrainde onderwijsassistent die begeleid wordt door een leerkracht) het geeft; het aansluit bij de reguliere lessen; het niet ten koste gaat van andere vakken of de reguliere lessen en een zekere mate van continuïteit en intensiteit kent. De onderzoeken waar deze conclusies uit naar voren komen, maken meestal geen onderscheid tussen onder- en bovenbouw. Er zijn wel aanwijzingen dat extra ondersteuning op het gebied van taal meer oplevert in de onderbouw en rekenen meer in de bovenbouw van het primair onderwijs.

## Antwoord

### Effecten variëren per ondersteuningstype en hangen af van de voorwaarden waaronder uitvoering plaatsvindt

Zwakke leerlingen in het basisonderwijs kunnen op verschillende manieren extra ondersteuning voor cognitieve vakken krijgen om leergroei te bereiken, bijvoorbeeld één-op-één tutoring, remedial teaching en verlengde instructie. De uitvoering kan in handen zijn van leerkrachten, van onderwijsassistenten of van al dan niet getrainde vrijwilligers. Het kan zowel onder als buiten de reguliere lestijd plaatsvinden en de intensiteit kan wisselen. Reviewstudies bespreken opbrengsten van verschillende vormen van extra ondersteuning en de voorwaarden waaronder deze effect sorteren. Ook in eerdere antwoorden van de Kennisrotonde en op Onderwijskennis is hierover informatie te vinden. In dit antwoord is deze informatie gebundeld en toegespitst op de voorwaarden waaronder extra ondersteuning effectief is.

#### *Tutoring*

Tutoring biedt één of enkele leerlingen kortdurende, gestructureerde en intensieve ondersteuning en begeleiding. Het is specifiek gericht op de leergebieden waar de leerling achterloopt en bestaat uit expliciete instructie, oefening, aandacht, interactie, foutenanalyse en directe (proces)feedback. Een sterk element van tutoring is dat het gedetailleerd inspeelt op individuele leerbehoeften van leerlingen, waarbij

deze leerlingen persoonlijke aandacht krijgen (Surma, Kirschner, & Muijs, 2021). Tutoring kan, mits voldaan wordt aan bepaalde voorwaarden (zie hieronder), vier tot vijf maanden extra leerwinst per jaar opleveren (Educational Endowment Foundation). Tutoring voor leerlingen met leervertragingen in de onderbouw is iets effectiever dan in de bovenbouw (Nickow, Oreopoulos & Quan, 2020). Het werkt iets sterker voor taal dan voor rekenen, maar er zijn verschillen in leeftijd. Voor kinderen in de onderbouw is tutoring voor taal het meest effectief, voor kinderen in de bovenbouw tutoring voor rekenen, zo blijkt uit verschillende reviewstudies (Nickow, Oreopoulos & Quan, 2020; Kennisrotonde, 2021, 2022; Onderwijskennis, 2021).

Succesvolle tutoring moet voldoen aan een aantal voorwaarden. Leerkrachten die één-op- één ondersteuning bieden aan leerlingen zijn het meest effectief, maar goed getrainde onderwijsassistenten of betaalde professionals van buiten de school kunnen ook veel bereiken. Tutoren beschikken over vakinhoudelijke, didactische en pedagogische competenties. De inhoud van de tutoring sluit aan bij de reguliere lessen. De leerlingen mogen niet te veel essentiële lessen missen, anders bestaat het risico dat ze op andere terreinen gaan achterlopen. De tutoring beslaat een periode tussen de twaalf en twintig weken en vindt idealiter driemaal per week plaats, gedurende minimaal 30 minuten, in een groepje van maximaal drie leerlingen (Surma, Kirschner, & Muijs, 2021; Kennisrotonde, 2021).

### *Pre-teaching*

Pre-teaching die ongeveer 15-20 minuten voorafgaande aan een les plaatsvindt, is een effectieve ondersteuningswijze, omdat het bij leerlingen kennis activeert die ze kunnen gebruiken bij de daarop volgende gezamenlijke instructie (Putri & Rozimela, 2023). In een kleinschalig onderzoek van Putri & Rozimela (2023), gericht op begrijpend lezen, kregen leerlingen alvast een tekst te lezen die later behandeld zou worden in de les. Zij kregen er uitleg bij aan de hand van plaatjes of film en door synoniemen voor lastige woorden te geven. Leerlingen met een beperkte woordenschat bleken hiervan te profiteren, omdat zij hierdoor de tekst beter kunnen begrijpen. Na zes sessies was er bij de experimentele groep een grotere groei bij begrijpend lezen dan bij de controlegroep (ruim 25% tegenover ruim 18%).

### *Remedial teaching*

Leerlingen kunnen zich reeds behandelde, maar nog niet verworven leerstof alsnog eigen maken door middel van remedial teaching, zodat zij daarna weer succesvol kunnen deelnemen aan het reguliere onderwijs. Internationaal onderzoek laat zien dat remedial teaching een effectieve manier kan zijn om leerlingen te ondersteunen die moeite hebben met bepaalde academische vaardigheden en vakgebieden (Kennisrotonde, 2023).

De belangrijkste succesfactor van remedial teaching is de kwaliteit van de (extra) ondersteuning en instructie die de leerlingen krijgen. Korte sessies die regelmatig plaatsvinden werken het beste. Hoe eerder leerproblemen worden geïdentificeerd en aangepakt door middel van remedial teaching, hoe beter het werkt. Remedial teaching gericht op geletterdheid in het algemeen en op fonetiek in het bijzonder, heeft meer effect dan remedial teaching voor rekenen (Slavin et al., 2009; Kennisrotonde, 2023). Als het aansluit bij het reguliere programma en wordt gegeven door gekwalificeerde, goed getrainde, leerkrachten heeft het leergroei tot gevolg (Meeter et. al, 2022; Kennisrotonde, 2023).

*Verlengde instructie*

Er is een positieve samenhang tussen instructietijd en leerlingresultaten. Uit grote overzichtsstudies blijkt dat zwak presterende leerlingen (de onderste tien procent) meer dan twee keer zo veel tijd nodig heeft om iets te leren in vergelijking met de hoogst presterende leerlingen (de bovenste tien procent). Dat betekent dat zwak presterende leerlingen in veel gevallen veel meer instructietijd nodig hebben dan de gemiddelde leerling (Van der Vegt et. al, 2019). Minder dan één uur per dag extra tijd voor bijvoorbeeld lezen zal meestal niet tot een verbetering bij laagpresteerders leiden. Bij laagpresteerders is pas sprake van het inhalen van achterstand als er minimaal één uur per dag goede extra instructie wordt gegeven (Kennisrotonde, 2017b).

### Voorwaarden voor succesvolle extra ondersteuning

Ondersteuning die specifiek gericht op de leergebieden waar de leerling achterloopt, sorteren veel effect. Bevoegde leerkrachten bereiken het meeste effect bij extra ondersteuning van leerlingen. Dat neemt niet weg dat anderen, onderwijsassistenten en vrijwilligers, ook resultaten kunnen boeken, mits getraind en onder leiding van de leerkracht (Slavin et. al, 2009). Dat geldt met name op het gebied van taal (Kennisrotonde, 2019). Een combinatie van verschillende soorten ondersteuning is effectief, waarbij goed onderwijs uiteraard de basis vormt. Extra ondersteuning alleen kan het probleem niet oplossen, het moet voortbouwen op een solide basis. Zo zijn bijvoorbeeld leerlingen die moeite hebben met lezen in de eerste plaats gebaat bij een hoge kwaliteit van instructie, gevolgd door een intensieve verlengde instructie, bij voorkeur één-op- één door de leerkracht (Slavin et. al, 2009). Specifieke ondersteuning moet een vervolg krijgen; longitudinale studies laten zien dat tutoring in de onderbouw alleen effectief is als er ook aandacht voor effectieve instructie in de bovenbouw is, anders vallen leerlingen terug (Slavin et. al, 2009).

## Geraadpleegde bronnen

Educational Endowment Foundation. One to one tuition | EEF (educationendowmentfoundation.org.uk). Geraadpleegd 14 maart 2024

Kennisrotonde. (2017a). Is werken met een kleine kring als vorm van intern differentiëren de goede aanpak voor de cognitieve ontwikkeling van alle kinderen in een onderbouwklas?

Kennisrotonde. (2017b). Wat zijn de effecten van minder centrale vaklestijd in combinatie met een gedifferentieerd aanbod van ondersteuning en verdieping op de leerprestaties en de motivatie van leerlingen?

Kennisrotonde. (2019). Hoe kunnen de kwaliteiten van onderwijsassistenten effectief worden benut in het basisonderwijs?

Kennisrotonde. (2022). Bevordert tutorlezen het leesplezier en de leesprestaties van leerlingen in de bovenbouw van het basisonderwijs? (kennisrotonde.nl)

Kennisrotonde. (2023). Op welke manier kan een basisschool remedial teaching effectief en efficiënt inzetten?

Kortekaas-Rijlaarsdam, A.F., Turkeli, R., de Vries, N., Ehren, M.C.M., Meeter, M. (2020). Effectiviteit van inhaal- en ondersteuningsprogramma's om onderwijsachterstanden in te halen: een eerste overzicht van internationale en Nederlandse literatuur.

Meeter, M., Haelermans, C., Sincer, I., de Bruijn, A.G.M., Kortekaas-Rijlaarsdam, A.F., & Ehren, M.C.M. (2022). Inhaal-en ondersteuningsprogramma's om leerachterstanden te remediëren in het PO en VO: Eindrapport.

Nickow, A., Oreopoulos, P. & Quan, V. (2020). The impressive effects of tutoring on PreK-12 Learning: A systematic review and meta-analysis of the experimental evidence. EdWorkingPaper: 20-267.

Onderwijskennis. (2021). Tutoring door onderwijspersoneel

Onderwijskennis. (2022). Onderwijsassistenten en onderwijsinstructeurs

Pingky Rahayu Putri, P.R. & Rozimela, Y. (2023). The Effect of Pre-Teaching Vocabulary in Teaching Reading Skill to Improve Students' Reading Comprehension. Journal of English Language Teaching, 12(1), 237-244.

Slavin, R.E., Lake, C., Davis, S., Madden, N.A. (2009). Effective Programs for Struggling Readers: A Best-Evidence Synthesis.

Surma, T., Kirschner, P. & Muijs, D. (2021). Waarom bijles op school een groot verschil maakt. Didactief.

Vegt, A.L van der, Kieft, M. & Bekkers, H. (2019). Differentiatie in de klas: wat werkt?

## Meer weten?

Toolkit Leren en Lesgeven | Onderwijskennis

## Over deze vraag

| | |
|---|---|
| Opgesteld door: | Karin Hoogeveen (kennismakelaar Kennisrotonde) |
| Vraagsteller: | Leerkracht basisschool |
| Onderwijssector: | po |
| Trefwoorden: | onderwijsachterstanden, effectieve programma's, zwakke leerlingen |
| Referentie: | Kennisrotonde. (2024). (KR. 1852) |

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.